USNESENÍ

Předseda senátu Vrchního soudu v Olomouci rozhodl dne 13. dubna 2021 v trestní věci odsouzeného **TXXXXX KXXXXX,** narozeného dne XXXXX v XXXXX, trvale bytem XXXXX, t. č. ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Ostrava – Heřmanice,

takto:

Podle § 33 odst. 2 tr. ř. má odsouzený TXXXXX KXXXXX, nar. XXXXX, nárok na bezplatnou obhajobu.

Odůvodnění:

1. Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě, pobočky v Olomouci, ze dne 9.9.2019, č. j. 81 T 9/2018-2716, ve znění rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3.12.2019, č. j. 4 To 71/2019-2890, byl odsouzený TXXXXX KXXXXX uznán vinným zločinem nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. a), b), c) tr. zákoníku, za což mu byl podle § 283 odst. 2 tr. zákoníku uložen trest odnětí svobody v trvání 7 roků, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařazen do věznice s ostrahou a dále podle § 70 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku trest propadnutí věcí, specifikovaných ve výroku uvedeného rozsudku a podle § 70 odst. 1 tr. zákoníku trest propadnutí věci, a to finanční částky ve výši 23.400 Kč.

2. Dne 10.11.2019 podal tehdy obžalovaný TXXXXX KXXXXX ke Krajskému soudu v Ostravě, pobočce v Olomouci, návrh na přiznání nároku na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu. Současně požádal o zbavení povinnosti nahradit státu náklady spojené s výkonem vazby, odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci státem a náklady trestního řízení. Svůj návrh odůvodnil zahájením insolvenčního řízení u Krajského soudu v Ostravě, pobočky v Olomouci, pod č. j. KSOL 10 INS 25150/2019 s tím, že ke svému návrhu na povolení oddlužení doložil své výdělkové, majetkové a rodinné poměry, z nichž vyplývá, že není schopen dostát svým závazkům. Součástí návrhu je také předpokládaný propočet příjmů v následujících letech vzhledem k výši nepodmíněného trestu ve výměře sedmi let, přičemž lze předpokládat, že do budoucna veškeré výdělky poslouží k pokrytí závazků spojených s insolvenčním řízením.

3. V době podání návrhu dne 10.11.2019 byl spisový materiál předložen Vrchnímu soudu v Olomouci k projednání odvolání tří obžalovaných, a to od 7.11.2019. Příslušným pro rozhodnutí o podaném návrhu je proto předseda senátu Vrchního soudu v Olomouci, jakožto soudu, před nímž se v době podání návrhu vedlo řízení.

4. Vrchní soud v Olomouci o návrhu rozhodl předsedou senátu usnesením ze dne 19.2.2020, č. j. 4 To 71/2019-3191 tak, že podle § 33 odst. 2 tr. ř. a contrario nemá (tehdy již pravomocně) odsouzený TXXXXX KXXXXX na bezplatnou obhajobu nárok. Vrchní soud přitom konstatoval, že aktuální majetkové poměry odsouzeného, který je ve výkonu trestu, mu neumožňují hradit náklady obhajoby, argumentoval však možností odsouzeného získat

prostředky k úhradě tohoto závazku v budoucnu a uzavřel, že situace odsouzeného není taková, aby v reálné době, byť v řádu let, nebyl schopen náklady obhajoby státu uhradit.

5. Toto rozhodnutí bylo ke stížnosti odsouzeného zrušeno usnesením Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.6.2020, č. j. 11 Tvo 7/2020-3214 a Vrchnímu soudu v Olomouci bylo uloženo, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí zdůraznil, že soudy jsou povinny zásadně vycházet ze stavu v době rozhodování, přičemž vrchní soud dostatečně nerozvedl své úvahy, vedoucí k závěru o budoucí schopnosti odsouzeného uhradit závazky a blíže se nezabýval ani hlediskem jeho majetkové potenciality. Současně uvedl, že jakkoliv je nutno vycházet z aktuálních majetkových poměrů odsouzeného, je třeba vzít v úvahu jeho celkový majetkový potenciál do budoucna, neboť u osob práce a výdělku schopných není aktuální nedostatek pohotových prostředků sám o sobě důvodem pro poskytnutí bezplatné obhajoby. Odkázal přitom na maximu, že každý je povinen plnit své závazky.

6. Vrchní soud následně rozhodl usnesením ze dne 12.8.2020, č. j. 6 To 51/2020-3233, když před tím v rozsahu pokynů Nejvyššího soudu doplnil dokazování zprávami Věznice ve Stráži pod Ralskem stran možnosti pracovního zařazení odsouzeného TXXXXX KXXXXX. V tomto svém usnesení vrchní soud zopakoval, že aktuální majetková situace odsouzenému neumožňuje úhradu nákladů obhajoby, neboť nedisponuje pohotovými finančními prostředky, jimiž by úhradu mohl provést. V tomto smyslu bylo hodnoceno i probíhající insolvenční řízení, které v současné době brání úhradě nákladů obhajoby. Dospěl však k závěru, že insolvenční řízení v této věci samo o sobě není důvodem pro přiznání nároku na bezplatnou obhajobu, neboť sice představuje překážku pro úhradu závazku vzniklého náklady obhajoby, avšak po skončení oddlužení bude mít odsouzený k dispozici dostatečnou dobu, aby tento svůj závazek uhradil. Vrchní soud se dále zabýval otázkou majetkové potenciality odsouzeného, přičemž zohlednil, že před vzetím do vazby byl schopen opatřit si příjem a v minulosti dosáhl pracovní kvalifikace opraváře zemědělských strojů a není tedy odkázán pouze na nekvalifikovanou práci. Nebylo ani zjištěno, že by jeho pracovnímu zařazení bránil zdravotní stav. Bylo tedy konstatováno, že lze očekávat, že odsouzený bude mít před prekluzí jeho závazku dobu delší 10 let na uhrazení pohledávky v řádu statisíc korun (když v době rozhodování nebyla přesná výše stanovena), přičemž nebyly zjištěny takové okolnosti, které by vedly k závěru, že odsouzený nebude v relevantní době schopen opatřit si dostatek prostředků, aby náklady obhajoby v plné výši uhradil.

7. Uvedené usnesení bylo napadeno stížností odsouzeného, o níž rozhodl Nejvyšší soud usnesením ze dne 23.9.2020, č. j. 11 Tvo 16/2020-3249 tak, že ji jako nedůvodnou zamítl. Neakceptoval přitom stížnostní námitky odsouzeného, označující úvahy Vrchního soudu v Olomouci za věštění, pokud se jedná o posouzení majetkové potenciality do budoucna. Konstatoval, že závěry Vrchního soudu v Olomouci nejsou v rozporu s judikaturou Ústavního soudu, podle které soudní praxi spočívající v nepřiznání nároku na bezplatnou obhajobu osobám, u nichž je značná pravděpodobnost jejich budoucí, jakkoliv vzdálené solventnosti, nelze označit za protiústavní. Taková praxe je naopak naplněním maximy, že každý je povinen plnit své závazky, přičemž odkázal na usnesení Ústavního soudu ze dne 25.6.2015, sp. zn. III. ÚS 783/15. Dále konstatoval, že mimořádným znakem pro odchýlení se od uvedené zásady nemůže být bez dalšího ani probíhající proces oddlužení, které obviněnému ukládá určité povinnosti, a to tím spíše, že stěžovatel byl odsouzen za trestnou činnost, jejímž účelem bylo mimo jiné i jeho vlastní obohacení (s odkazem na usnesení Ústavního soudu ze dne 19.7.2016, sp. zn. III. ÚS 1607/16). Uzavřel, že v tomto případě nejde o situaci, kdy nepřiznání nároku na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu by pro odsouzeného znamenalo zcela nepřiměřený zásah do jeho budoucích poměrů, a to ani s ohledem na jeho věk.

Shodu s prvopisem potvrzuje Martina Kulíšková.

8. Uvedená rozhodnutí byla napadena ústavní stížnosti odsouzeného, na základě které Ústavní soud nálezem ze dne 16.2.2021, sp. zn. III. ÚS 3582/20, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.9.2020, č. j. 11 Tvo 16/2020-3249 a usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12.8.2020, sp. zn. 6 To 51/2020, zrušil, přičemž konstatoval, že jimi bylo porušeno základní právo stěžovatele na bezplatnou pomoc obhájce podle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. V odůvodnění svého nálezu Ústavní soud konstatoval, že soudy de facto zcela pominuly aktuální majetkové poměry stěžovatele, který se nyní nachází ve výkonu trestu odnětí svobody, jehož výměra je pravomocně stanovena na 7 let. O nepříznivých majetkových poměrech stěžovatele pak vypovídá zejména probíhající insolvenční řízení, v němž byl usnesením Krajského soudu v Ostravě, pobočkou v Olomouci usnesením ze dne 12.3.2020, č. j. KSOL 10 INS 25150/2019-A17, zjištěn úpadek stěžovatele a bylo povoleno řešení úpadku oddlužením. Obecným soudům bylo vytknuto, že namísto zohlednění stávající velmi neuspokojivé finanční situace stěžovatele v době rozhodování o návrhu na přiznání bezplatné obhajoby, posuzovaly toliko majetkovou potencialitu stěžovatele, a to v nepřiměřeně dlouhém časovém období příštích 20 let. Současně také nepřihlédly k sociálním poměrům stěžovatele jako osoby inklinující k závislosti na omamných látkách a bez dostatečného rodinného zázemí, což nelze považovat za souladné s právem na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny, respektive čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy, v důsledku čehož je taktéž porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle § 36 odst. 1 Listiny.

9. Vrchní soud v Olomouci, který je po výše popsaném zrušení předchozích rozhodnutí příslušný k rozhodnutí novému, se proto podrobně věnoval rozhodovací praxi Ústavního soudu ve vztahu k uvedené problematice a zejména argumentačním východiskům této rozhodovací praxe. Je přitom nutno předeslat, že skutková zjištění, z nichž vrchní soud vycházel již v rámci svých předchozích dvou rozhodnutí, nedoznala žádných podstatných změn, když odsouzený TXXXXX KXXXXX nadále vykonává trest odnětí svobody a současně probíhá také jeho oddlužení. Nelze tedy jinak než zopakovat, že aktuální majetková situace odsouzenému neumožňuje úhradu nákladů obhajoby, neboť v současné době nedisponuje pohotovými finančními prostředky, jimiž by úhradu mohl provést, přičemž je vázán podmínkami probíhajícího oddlužení. Aktuální zprávou Věznice Heřmanice, v níž odsouzený v současné době vykonává trest odnětí svobody, datovanou dne 8.3.2021, pak bylo zjištěno, že odsouzený v současné době není pracovně zařazen.

10. Vrchní soud konstatuje, že dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu byla dlouhodobě ustálena na pozici, z níž vycházel Vrchní soud v Olomouci ve svých předchozích rozhodnutích v této věci, a také Nejvyšší soud v usnesení ze dne 23.9.2020, č. j. 11 Tvo 16/2020-3249. V této souvislosti lze citovat např. usnesení Ústavního soudu ze dne 10.1.2012, č. j. I. ÚS 2824/11, v němž je ustanovení § 33 odst. 2 tr. ř. interpretováno tak, že *nárok na bezplatnou obhajobu je dán u obviněného, který se zřetelem na výdělkové, majetkové a rodinné poměry nemůže zaplatit odměnu za obhajobu bez ohrožení své nutné výživy nebo výživy osob, o které je podle zákona povinen pečovat. Rozhodná je celková ekonomická situace obviněného, přičemž u osob práce a výdělku schopných nedostatek pohotových finančních prostředků sám o sobě důvodem pro poskytnutí bezplatné obhajoby není.* Dále je dovozováno, že *názor obecných soudů, že současná finanční nedostatečnost stěžovatele s ohledem na jeho produktivní věk a zdraví, nezakládá podmínky pro přiznání nároku na bezplatnou obhajobu, je nejen v souladu se zákonem s ustálenou judikaturou, ale není ani v rozporu s vůlí ústavodárce, projevenou v poslední větě ustanovení čl. 40 odst. 3 Listiny (základních práv a svobod).* Stejná východiska byla základem například usnesení Ústavního soudu ze dne 4.12.2018, č. j. III. ÚS 3651/18 či ze dne 19.5.2020, č. j. III. ÚS 1071/20 (v obou případech rozhodoval stejný senát jako v této věci, v usnesení ze dne 19.5.2025 ve zcela shodném složení), v nichž bylo shodně konstatováno, *že položí-li soudy spíše než na stav zcela současný důraz na celkovou majetkovou*

potencialitu, kterou dovodí z nedostatku objektivních překážek dosahování přiměřených příjmů, nejde o exces ani libovůli (s odkazem na starší judikaturu Ústavního soudu). Dále bylo konstatováno, že *soudní praxi, která nepřiznává nárok na bezplatnou obhajobu osobám, u nichž je značná pravděpodobnost jejich budoucí solventnosti, nelze označit za protiústavní, neboť nepřiměřeně nezasahuje žádné ze stěžovatelových ústavních práv. Taková praxe je naopak naplněním obecné právní maximy, že každý odpovídá za splnění svých závazků, a to i do budoucna. Uvedená zásada má navíc silný hodnotový aspekt u pachatelů trestné činnosti, neboť je důležitou součástí procesu přijímání odpovědnosti za spáchaný trestný čin a nápravu jeho důsledků. Tomu odpovídá opačná zásada, že osoba, která není za trestný čin odsouzena, nemá nést náklady na svoji obhajobu*. Dále Ústavní soud uvedl, že ve své dřívější rozhodovací praxi akceptoval, vycházely-li soudy při rozhodování o nároku na bezplatnou obhajobu z tzv. celkové majetkové potenciality obviněného.

11. Naproti tomu např. v nálezu ze dne 23.4.2019, sp. zn. I. ÚS 3966/17, Ústavní soud konstatoval, že *pokud obecné soudy stanovily pro přiznání bezplatné obhajoby podmínky týkající se nikoliv zjištěného současného stavu, ale budoucnosti, respektive její předpovědi, nemají takové podmínky oporu v zákoně ani v judikatuře*. Obdobně i v nálezu ze dne 8.10.2019, č. j. IV. ÚS 2590/19, bylo obecným soudům vytknuto, že *neposuzovaly zjištěný současný stav stěžovatele, ale při posouzení jeho žádosti (o přiznání nároku na bezplatnou obhajobu) vycházely z údajů zcela hypotetických a nadto nezdůvodněných, když nijak nerozporovaly tvrzení stěžovatele ohledně jeho majetkové a sociální situace, že je bez dalších příjmů, když je současně řádným studentem denního studia střední školy a na základě vlastního přesvědčení se opíraly o hypotetickou možnost, že by si stěžovatel mohl vydělávat finanční prostředky na právní zastoupení pracovní činností (zřejmě na úkor řádné školní docházky)*. V nálezu ze dne 1.9.2020, č. j. II. ÚS 1411/20, pak Ústavní soud vyložil, že *pokud obecné soudy relevantně nezohledniły aktuální situaci stěžovatele a jeho poměry, ale vyšly z toho, že je zdravý a není objektivní překážka, která by mu v budoucnu měla bránit v získávání finančních prostředků, pouze se spokojily s poukazem na hypotetickou situaci stěžovatele v budoucnosti, nemá takový postup oporu v relevantní právní úpravě § 33 odst. 2 tr. ř. a takové závěry nepřípustně zužují právo na bezplatnou pomoc obhájce*.

12. Jak je zřejmé z nálezu Ústavního soudu ze dne 16.2.2021, č. j. III. ÚS 3582/20 v této věci, právní názor přijímající majetkovou potencialitu jako východisko pro posuzování schopnosti obviněného hradit náklady obhajoby, ustupuje upřednostnění hodnocení aktuální situace obviněného v době rozhodování. Dříve zdůrazňovaná maxima, že každý odpovídá za splnění svých závazků, a to i do budoucna, jakož i hodnotový aspekt procesu přijímání odpovědnosti za spáchaný trestný čin a nápravu jeho důsledků se v posledně citovaných nálezech Ústavního soudu nachází zcela mimo argumentační pole, na němž je ústavní konformita hodnocení schopnosti obviněného hradit náklady obhajoby ve smyslu § 33 odst. 2 tr. ř. konstruována. Vrchní soud proto omezil své úvahy na konstatování (opakovaně formulované v předchozích dvou rozhodnutích v této věci), že aktuální majetková situace odsouzenému neumožňuje úhradu nákladů obhajoby, neboť v současné době nedisponuje potřebnými finančními prostředky, jimiž by úhradu mohl provést. V souladu s nálezem Ústavního soudu ze dne 16.2.2021, č. j. III. ÚS 3580/20 pak konstatuje i neuspokojivé sociální poměry odsouzeného TXXXXX KXXXXX, jakožto osoby inklinující k závislosti na omamných látkách a bez dostatečného rodinného zázemí, jež ze spisového materiálu zcela nepochybně vyplývají. Vzhledem k současně probíhajícímu oddlužení, jakož i absenci pracovního zařazení odsouzeného TXXXXX KXXXXX v rámci výkonu trestu odnětí svobody je zřejmé, že jeho aktuální finanční situace neumožňuje ani částečnou úhradu nákladů obhajoby, pročež mu byl přiznán nárok na obhajobu bezplatnou, jak vyplývá z výroku tohoto usnesení.

13. Vzhledem k rozsahu návrhu odsouzeného, který se mimo přiznání nároku na obhajobu bezplatnou, domáhal i zproštění povinnosti hradit státu náklady spojené s výkonem vazby a náklady trestního řízení, vrchní soud znovu konstatuje, že tyto závazky u obžalovaného, který byl pravomocně uznán vinným, vyplývají z ustanovení § 152 odst. 1 písm. a), e) tr. ř.

a trestní řád ve vztahu k těmto nákladům možnost upuštění od takového závazku nepředpokládá.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí je možno podat stížnost do tří dnů ode dne oznámení usnesení k Nejvyššímu soudu ČR v Brně prostřednictvím Vrchního soudu v Olomouci.

Olomouc 13. dubna 2021

Mgr. Roman Raab v. r.
předseda senátu

Shodu s prvopisem potvrzuje Martina Kulíšková.